

tu Vedecké vydanie rukopisu tzv. *Kamaldulského slovníka* z roku 1763 sa v roku 2001 spolu s ďalšími autormi podieľala na príprave odborných komentárov k faksimilnému vydaniu *Kamaldulskej Biblie*, ktorá vyšla v edícii *Biblia Slavica* v Nemeckej spoločnej republike. Zúčastnila sa na riešení projektov zameraných na koncipovanie hesiel *Historického slovníka slovenského jazyka* a svojimi štúdiami prispela k výskumu náboženskej literatúry a umeleckej tvorby zo 17. – 19. storočia. Docentka E. Krasnovská svoje výsledky výskumov prezentovala na medzinárodných vedeckých konferenciách a zjazdoch slavistov. V rámci spolupráce s Maticou slovenskou vykonávala funkciu hospodárky v Jazykovom odbore Matice slovenskej. V rokoch 2001 – 2004 bola členkou Bernolákovej spoločnosti. V roku 2002 sa E. Krasnovská pred vedeckou radou Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v odbore *slavistika – slovanské jazyky* úspešne habilitovala. V rokoch 2001 – 2005 pracovala v spoločných odborových komisiách pre doktorandské štúdium. V rokoch 2002 – 2005 bola členkou spoločnej odborovej komisie v odbore 71-09-9 *Slavistika – slovanské jazyky*.

Nedá mi, milá Elenka, okrem obligátnej formuly – *Češť Tvojej pamiatke!* – nevyjadriť ešte svoju vďačnosť za to, že si ma od samého začiatku Tebe vlastnou bezprostrednosťou naučila vnímať prostredie slovenskej jazykovedy a slavistiky aj z inej ako rigorózne vedeckej perspektívy. Naučila si ma počúvať ducha každého slova, keď som sa ho celkom vystrašene ešte len učil spoznávať u mojih učiteľov slavistiky tu v Bratislave.

Aj za to nech Ti v nebi znie **БЛАЖЕННЫЙ ПОКОЙ, ВЪЧНАА ПАМЯТЬ.**

Peter Žeňuch

Za Zuzanou Profantovou

Prvého júla 2018 sa slovenská vedecká a kultúrna verejnosť dozvedela smutnú správu. Vo veku nedožitých 65 rokov odišla do večnosti PhDr. Zuzana Profantová, CSc., významná slovenská folkloristka a etnologička.

Narodila sa v Bratislave, vyštudovala etnografiu a folkloristiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v rodnom meste. Po krátkom pôsobení na mieste asistentky na Katedre etnológie a folkloristiky UK sa v roku 1977 pracovne usadila vo vtedajšom Národopisnom ústave SAV (dnes Ústav etnológie SAV) v Bratislave, kde pôsobila až do odchodu do dôchodku.

Počiatky odbornej činnosti Zuzana Profantová zasvätila budovaniu paremiologického archívu pod vedením Márie Kosovej a vedecké poznatky a skúsenosti z tejto oblasti zúročila pri výskume sémantiky a poetiky slovenských parémii. Prvá úspešná monografia Zuzany Profantovej *Dúha vodu pije* (Bratislava 1986) ale aj jej dizertačná práca *Kultúrno-historické a súčasné spoločenské kontexty pranositik* (1988) sa tematicky viažu na problematiku paremiológie. Z tohto okruhu pripravila aj vedecky komentované výbery paremiologického materiálu *Slovenské príslovia a porekadlá. I, II. Výber zo zbierky A. P. Zátareckého* (1996) a *Slovenské pranositiky* (1997). Jej vedecký záujem sa neobmedzoval iba na oblasť parémiiológie, venovala sa otázkam teórie a metodológii etnologických vied, dejinám folkloristiky, ale

aj umeleckej kultúre, literárnemu folklorizmu a folklórnym slovesným prejavom často s presahmi do príbuzných vied, ako je literárna história a teória, slavistika či etnolingvistika. Zuzana Profantová participovala ako spoluautorka na vzniku *Etografického atlasu Slovenska* (1990) a *Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska. I, II* (1995). Vo viacerých prácach sa venovala otázkam tzv. „malej histórie“ či „pohl'adu zdola“ na každodenné prežívanie človeka v období socializmu. Editor-sky pripravila kolektívnu monografiu *Žili sme v socializme I.* (2012); *Žili sme v socializme II.* . Helena (2015).

Osobitne treba oceniť interdisciplinárne hľadisko v jej vedeckom prístupe, v ktorom často prestupovala za hranice folkloristiky do príbuzných vedných oblastí blízkych literárnej vede, jazykovede, slavistike či histórii. Svedčí o tom množstvo štúdií publikovaných v domácich i zahraničných vedeckých časopisoch a zborníkoch. Osobnosť Zuzany Profantovej sa spája aj s účinkovaním v *Medzinárodnej komisii slovenského folklóru pri Medzinárodnom komitete slavistov*, kde vykonávala aj funkciu podpredsedníčky, zúčastňovala sa medzinárodných zjazdov slavistov, kde aktívne vystupovala s referátmi a organizovala aj tematické bloky. Od roku 1992 do svojej smrti pracovala ako členka redakčnej rady časopisu *Slavica Slovaca*.

Svoje vedecké skúsenosti odovzdávala aj mladým adeptom v odbore etnológia a folkloristika, a to na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre či na Filozofickej fakulte Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Zuzana Profantová svojou zameranosťou a vedeckou erudíciou, koncepčnými úvahami o súčasnej folkloristike, o postavení folklóru v postmodernej spoločnosti nastoľovala aktuálne problémy folkloristiky a usilovala sa nachádzať nové a netriviálne riešenia.

Odpočívaj v pokoji!

Katarína Žeňuchová

Obzretie sa za 16. medzinárodným zjazdom slavistov

V dňoch 20. – 27. augusta 2018 sa v Belehrade v Srbsku uskutočnil 16. medzinárodný zjazd slavistov, na ktorom sa aktívne s referátmi v sekciiach, v tematických blokoch i na zasadnutiach komisií zúčastnili slovenskí slavisti. Slovenskú slavistiku na 16. medzinárodnom zjazde slavistov v Belehrade zastupovali akademickí i vysokoškolskí vedeckí a vedeckovýskumní pracovníci z viacerých vedeckých organizácií Slovenskej akadémie vied a vysokých škôl (Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Ústav slovenskej literatúry SAV, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Ústav divadelnej a filmovej vedy SAV, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Filozofická fakulta Univerzity Cyrila a Metoda v Trnave).

Referáty členov slovenskej delegácie, ktoré odzneli na 16. medzinárodnom zjazde slavistov, vyšli v časopise *Slavica Slovaca* (Supplementum, č. 3.-4., roč. 53, 2018) a sú plne prístupné na internetovej stránke Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV (<http://slavu.sav.sk/casopisy/supplemen>

tum3-4.php). Na medzinárodnom zjazde slavistov odzneli referáty nielen v sekciách, ale aj pri vystúpeniach a diskusných príspevkoch v rámci okrúhlych stolov a v tematických blokoch. Slovenskí literárnovední slavisti pod vedením Dany Hučkovej však zorganizovali aj samostatný tematický blok na tému „Cesty na slovanský juh (Srbsko a krajiny Balkánu v cestopisnej literatúre 16. – 20. storočia)“.

Slovensko sa na 16. svetovom slavistickom podujatí okrem prednesených referátov pochválilo významnými slavistickými publikáciami. Vystavované vedecké a odborné monografie, zborníky vedeckých štúdií, ročenky, časopisy i ďalšie neperiodické i periodické publikácie, v ktorých slovenská akademická i vysokoškolská slavistika publikuje výsledky svojich slavistických výskumov, sú našou dôstojnou prezentáciou. Slavistické publikácie po skončení výstavy zostali ako dar Srbskému komitétu slavistov.

Úspešnosť delegácie slovenských slavistov na tomto svetovom slavistickom podujatí v Belehrade dokazujú diskusie a pozitívne bezprostredné reakcie účastníkov na prednesené referáty a na prezentované výsledky vedeckovýskumných aktivít v širšom medzinárodnom a interdisciplinárnom zbere. Rokovacími jazykmi svetových slavistických zjazdov, ktoré sa uskutočňujú v päťročných intervaloch, sú vždy všetky slovanské jazyky, nemčina, francúzština a angličtina. Osobitne treba spomenúť, že spomedzi mnohých slavistických periodík Medzinárodný komitét slavistov zaradil slovenský slavistický časopis *Slavica Slovaca* do zoznamu svetových relevantných slavistických periodík.

Slavistický výskum v medzinárodnom kontexte determinujú výskumné priority realizované v národných slavistických inštitúciách a tento výskum koordinuje Medzinárodný komitét slavistov, ktorý združuje 42 národných komitétov z celého sveta. Stará sa aj o to, aby sa výsledky porovnávacích slavistických výskumov realizované v jednotlivých slavistických inštitúciách slovanských i neslovanských krajinách prezentovali na čo najširšej medzinárodnej úrovni, a tak mal možnosť vplývať na programovú i obsahovú zložku medzinárodnej slavistickej vednej politiky. Dôležitou podmienkou prezentácie národných výskumov na medzinárodnej slavistickej úrovni je porovnávacie hľadisko. Práve poznávanie vzťahov medzi slovanskými jazykmi a kultúrami významnou mierou prispieva k poznaniu európskej i globálnej kultúry. Slavistika preto významne prispieva k osvetleniu princípov spolupráce a synergie národov, jazykov a kultúr v kontexte európskeho i širšieho medzinárodného spoločenstva.

V rámci 16. medzinárodného zjazdu slavistov sa uskutočnili tri zasadnutia Medzinárodného komitétu slavistov, na ktorých sa prediskutovalo aktuálne smerovanie slavistickej vednej politiky v globálnom kontexte, na pracovných stretnutiach sa hovorilo o činnosti komisií zriadených pri Medzinárodnom komitéte slavistov (MKS), ktorých koordinátorom v období rokov 2013 – 2018 bol Peter Žeňuch. Komisie akreditované pri MKS predstavujú autonómne orgány, ktoré združujú odborníkov z rozličných slovanských i neslovanských krajín sveta v tematicky rovnakých vedných oblastiach. Výsledky činnosti komisií prezentované na 16. medzinárodnom zjazde slavistov tvorili najmä výsledky medzinárodných tímov v oblasti výskumu slovanského jazykového atlasu, slovanskej onomastiky, v oblasti výskumu slovanskej frazeológie, slovtvorby, folklóru, et-

nolingvistiky, ďalej v oblasti výskumu gramatickej stavby slovanských jazykov, lexikológie a lexikografie, fonetiky a fonológie, balkanistiky, etymológie, terminológie, pri spracovaní cirkevnoslovanských slovníkov, počítačového spracovania slovanských rukopisov a starých tlačí, dejín slavistiky, jazykovednej i literárnovednej bibliografie, aspektológie slovanských jazykov, vo výskume slovanských Biblií, staroobradníctva, náboženského štýlu v slovanskom prostredí, translátológie, sociolingvistiky, slovanskej dialektológie, slovanských mikrojazykov, korpusovej lingvistiky, v oblasti výskumu starších i novších slovanských dejín, slovanskej literárnovednej komparatistiky.

Na plenárnom zasadnutí Medzinárodného komitétu slavistov bol dňa 23. a 25. augusta 2018 za miesto realizácie nasledujúceho 17. medzinárodného zjazdu slavistov v roku 2023 v tajnej voľbe zvolený Paríž vo Francúzsku. Za predsedníčku Medzinárodného komitétu slavistov bola zvolená významná francúzska slavistka z parížskej Sorbony Natalia Bernitskaia. Prítomní delegáti na funkčné obdobie 2018-2023 zvolili za koordinátora komisií Petra Žeňucha, riaditeľa Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV a predsedu Slovenského komitétu slavistov.

Na záverečnom plenárnom zasadnutí 16. medzinárodného zjazdu slavistov dňa 27. augusta 2018 si z rúk predsedu MKS Boška Suvajdžića a koordinátora komisií Petra Žeňucha prevzali akreditačný diplom predsedov 41 komisií, ktoré budú v období rokov 2018-2023 koordinovať ich vedeckovýskumné aktivity. Medzinárodný komitét slavistov garantuje vysokú kredibilitu aktivít realizovaných prostredníctvom komisií, keďže jednotlivé komisie zriaďuje vo svojej pôsobnosti. Na práci jednotlivých komisií sa zúčastňujú zástupcovia z rozličných slovanských i neslovanských krajín, kde sa rozvíjajú vedeckovýskumné kompetencie v rozličných tematických okruhoch slavistického bádania. Ide o aktuálne vedeckovýskumné oblasti, ktoré prinášajú medzinárodne významné výsledky. Práve tieto výskumné výsledky, na ktorých sa podieľajú tímy slavistov utvorené z odborníkov z rozličných krajín sveta, sú významným príspevkom ku komplexnému poznaniu dejín i aktuálneho stavu a rozvoja slovanských jazykov, literatúr a slovanských kultúr v širšom európskom i globálnom kontexte (bližšie pozri Žeňuch, Peter: Komisie pri Medzinárodnom komitéte slavistov – postavenie a činnosť. Aktuálny stav a perspektívy. In *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 2, s. 150-161). Slovenský slavistický výskum je zastúpený takmer vo všetkých komisiách zriadených pri MKS. Chýba zastúpenie v komisiách pre výskum slovanských dialektolov, aspektologický výskum slovanských jazykov, pre výskum v oblasti jazykového diskurzu, pre translátologický výskum, ďalej v komisií pre výskum slovanských jazykových kontaktov, historický a kulturologický balkanistický výskum, v komisií zameranej na výskum slovanskej emigrácie, pre výskum zameraný na najnovšie dejiny Slovanov. Sú to predovšetkým také vedeckovýskumné oblasti, ktoré je potrebné rozvinúť aj v slovenskom slavistickom prostredí. Treba však poukázať na skutočnosť, že v dvoch komisiách zriadených pri MKS má Slovensko zastúpenie vo funkcii predsedu. Ide o Komisiu pre slovanskú fonetiku a fonológiu, ktorej predsedom je prof. Ján Sabol z Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. Doc. Ľubor Matejko z Univerzity Komenského v Bratislave je predsedom Komisie pre dejiny slavistiky.

V súvislosti s koncepciou zjazdu treba upozorniť na skutočnosť, že historické zameranie jazykovednej slavistiky, ktorým sa vyznačovali príspevky prezentované na niektorých predchádzajúcich zjazdoch slavistov, na tomto zjazde vystriedala najmä súčasná problematika slovan-ských jazykov, či už ide o teoretické a metodologické aspekty gramatických výskumov, sémantiku, štylistiku alebo interdisciplinárny výskum. V ústraní nezostali ani psycholingvistiká a neurolingvistiká, počítačová a korpusová lingvistiká alebo národné programy jazykovej politiky.

Ďalšou výraznou črtou niektorých jazykovedných sekcií zjazdu bola okrem tematickej pribuznosti príspevkov aj analogická formulácia ich záverov, logicky vyplývajúca z jednotlivých výskumov rozličných slovan-ských jazykov. Podobnou homogénnosťou príspevkov sa vyznačoval aj tematický blok *Globalizácia a slovan-ská slovotvorba*, kde už v úvodnom referáte boli postulované hlavné znaky jazykovej globalizácie, jej rozsah a vplyv na systém bieloruského jazyka v kontexte s inými slovan-skými jazykmi (A. Lukašanec). V obdobnom duchu vyzneli aj ostatné príspevky uvedeného tematického bloku špecifikujúce globalizačný vplyv angličtiny na konkrétny jazyk, napr. na srbčinu (A. Dragičević), macedónčinu (L. Arizanovska), poľštinu (M. Pastuchowa), slovinčinu (I. Stramljič Breznik). Napriek niektorým osobitým črtám v rámci univerzálnej tendencie globalizácie slovan-ských jazykov v posledných rokoch, jednotliví referenti zhodne konštatovali, že pri riešení napätia medzi globálnym a národným pôsobí aj protikladné vyrovnávacie tendencie prejavujúce sa hlavne v adaptácii cudzích prvkov podľa normatívnych pravidiel príslušného jazyka.

Svojrzáznym spôsobom na problematiku globalizácie jazyka nadväzoval príspevok predstaviteľky slovenskej delegácie *Dynamika jazyka v zrkadle slovníkového spracovania* (M. Košková), ktorý odznel v sekcii *Lexikografia*. Autorka sa zamerala na špecifickú stránku odrazu dynamiky jazyka v konkrétnom slovníkovom spracovaní na príklade Bulharsko-slovenského slovníka. V konfrontačnom výklade poukázala na základné tendencie a pohyby v slovnej zásobe ako najviac zasiahnutej jazykovej roviny a v slovotvorbe bulharčiny a slovenčiny, pričom vyzdvihla internacionalizáciu ako všeobecnú a dominujúcu tendenciu jazyka. Na jazykovom materiáli dokumentovala skutočnosť, že inovačné procesy obidvoch porovnávaných jazykov občas sprevádza nerešpektovanie normatívnych pravidiel a nežiaduce vnášanie cudzích systémových rysov, cudzích slovotvorných modelov, s ktorými sa preberajúce jazyky musia vyrovnávať. Zdôraznila, že lexikografická prax nestačí čeliť silnému tlaku a expanzívnemu prílevu nových slov, nových významov, ako aj prehodnocovaniu a zmene štylistického statusu mnohých lexikálnych jednotiek. Vzhľadom na častú absenciu normatívnych zdrojov praktické riešenie lexikografických problémov ostáva na lexikografovi.

O tom, že sa seriózna lexikografia buduje na vedec-kých základoch, svedčili aj príspevky ďalších referentov *Lexikografické technológie výkladu gramatickej sémantiky* (A.P. Zagnitko), *Osobitosti heslových statí v Rusko-poľskom slovníku lexikálnych paralel* (M. Kozdra).

Aj etnolingvistiká je v rámci systému slavistických vied pomerne mladá vedná disciplína; nestorom slovenskej etnolingvistiky je ruský slavista Nikita Il'jič Tolstoj, ktorý založil ruskú etnolingvistickú školu, a jeho žiaci pod vedením

S. M. Tolstoj úspešne pokračujú a rozvíjajú jeho myšlienky o spätosti slovan-ských jazykov a kultúr. Na 16. medzinárodnom zjazde slavistov mala etnolingvistiká významné zastúpenie, a to v tematických blokoch, v rokovaní okrúhlych stolov, ale aj v špeciálne zameranej etnolingvistickej sekcii. Interdisciplinárny a metodologický prienik s etnolingvistic-kým výskumom však možno nájsť takmer v každej oblasti slavistiky, napríklad aj pri etymologických výskumoch, pri výskume dejín praslovan-ského jazyka, dialektologických a folkloristických či frazeologických výskumoch.

V tomto kontexte treba poznamenať, že aj na pôde Slav-istickeho stavu Jána Stanislava SAV v spolupráci s ruskými a bulharskými kolegami sa realizuje projekt Jazykové a etnokultúrne procesy späté s tradičnými a netradičnými hodnotami v slovan-skom kontexte (ERA-NET RUS-ST2017-472), ktorého hlavným cieľom je identifikácia a analýza rozmanitosti procesov tradičných a netradičných hodnôt života človeka z etnolingvistickeho a etnokultúrneho hľadiska v slovan-skom prostredí Európy (najmä v Rusku, Bulharsku, na Slovensku so srbskými, macedónskymi a českými paralelami). Projekt je zameraný na poznávanie podobností a osobitostí slovan-ského kultúrneho dedičstva, slovan-skej jazykovej a kultúrnej jednoty v historicko-kultúrnej perspektíve a v kontexte základných konceptov. Treba podotknúť aj skutočnosť, že na projekte sa intenzívne pracuje a na zjazde v rámci výsledkov tohto výskumu odznel referát Petra Žeňucha na tému *Vojvodinskí Rusnáci a slovenskí rusnáci: jazyková, konfesionalna a etnická identita v komparácii*. Referát poskytol ucelený pohľad na jazyk Rusnákov vo Vojvodine v porovnaní s ľudovým jazykom sloven-ských gréckokatolíkov (rusnákov) na východnom Slovensku. P. Žeňuch v ňom sumarizoval nielen výsledky doterajšieho viacročného výskumu jazyka vybraných cyrilských rukopisných textov z prostredia gréckokatolíkov vo Vojvodine v porovnaní s podobnými cyrilskými písomnosťami gréckokatolíkov z východného Slovenska, ale podal podrobný opis jazykových javov, ktoré spájajú jazyk vojvodinských gréckokatolíkov s jazykom východosloven-ských nárečí. Pri svojej prezentácii sa opieral aj o zistenia Jozefa Štolca zo 40. i 60. rokov 20. storočia. Na základe týchto jazykových javov pomenoval aj stereotypy, ktoré sa utvorili na základe mimojazykovej, najmä konfesionalno-etnickej (samo)identifikácie príslušníkov gréckokatolíckej cirkvi vo Vojvodine.

Na kongrese odznelo aj niekoľko referátov súvisiacich s historickými presahmi slavistiky. Antickým a stredovekým koncepciám pôvodu Slovanov sa venovala celý tematický blok, ktorý viedol Ryszard Grzesik a vo svojom príspevku *Biblijna wieża Babel i ludy starożytnie* predstavil stredoveké uhorské kroniky (Gesta Hungarorum, Uhorsko-poľská kronika, kronika Šimona Kézihó), kriticky porovnal ich obsah a analyzoval realie dôležité pre etnogenézu Slovanov. Vysvetlil miešanie maďarských a slovan-ských realii vo svetle stredovekej sakralizácie a hungarizácie dejín, ktoré slúžili k upevnieniu dynastickej moci. Prepájanie svetských a biblických dejín bolo dobovým javom v celej Európe, vďaka čomu sa na kresťanskom základe celý kontinent zjednotil. Nešlo o unifikáciu, ale o rôznorodosť v jednote. Ten istý profesor predstavil slovan-skú stnogenézu v vo svojom druhom referáte vo svetle poľských kroník. Rozlíšil niekoľko stredovekých tradícií, ktoré boli na sebe nezávislé. Anna Kotłowska predstavila dielo Teofilakta Simokatta

z prvej polovice 7. storočia *Historiae* ako prameň pre rané dejiny Slovanov. Nachádzajú sa v ňom správy o podunajských Slovanoch a cez preberanie slovanských mien do gréčtiny identifikovala viaceré slovanské mená a realie zo života vtedajších Slovanov. Maďarská slavistka Marta Font v príspevku *Рассказ о происхождении славян по Повести временных лет* kriticky porovnala známu ruskú kroniku s inými stredovekými prameňmi, napr. s Kozmom Pražským, Anonymom Gálom, chronologicky usporiadala udalosti spomínané v ruskom prameni a identifikovala ich zdroje a historickú pravdivosť, čím identifikovala vlastný prínos ruského autora a odlišila aj mytologické výpovede. Počas diskusie sa rozprúdila debata, pretože mapy, ktoré autorka v prezentácii ukázala, označovali rozličné štátne útvary, ale žiadny slovanský, čo vysvetlila tak, že v stredoveku podľa nej štát ako taký vzniká až prijatím kresťanstva. Kyjevská Rus bola dlho „jen kmeňový zväz“, Rímska ríša bola výnimkou, no existenciu Veľkej Moravy ako kresťanskej krajiny ignorovala. Česká slavistka Marie Bláhová sa v príspevku *Origo gentis v české středověké historiografii* venovala najstarším českým dejinám vo svetle českých stredovekých kroník, vývoju pohľadu kronikárov k téme. Rozlíšila realie, vymyslené časti, no najmä propagandistické témy, ktorým slúžila etymologická poplatná sakralizácia dejín (odvádzanie pomenovania krajiny *Bohemia* od *Boh/Deus*, čo zodpovedalo stredovekým trendom), používanie dejín ako argumentu na vlastnú existenciu (Slovania osídlili Českú kotlinu ako prví, našli ju zalesnenú a neobývanú, preto na ňu majú právo), upevňovanie krajín pod českou korunou (moravský Svätoplukov trón bol prenesený na český). Viaceré tieto témy boli živé ešte za Karola IV. a išlo o vnútročeské problémy, pretože napr. v nemeckých kronikách niet o týchto témach ani zmienky. Komisia pre včasnú dejiny Slovanov, ktorá zasadala 23. augusta, prijala za svojho člena Petra Zubka. Za staronového predsedu komisie bol zvolený prof. Ryszard Grzesik. Zo Slovenska sú členmi komisie Rastislav Kožíak a Martin Homza, celkom má komisia 25 členov. Komisia sa doteraz primárne venovala výskumu etnogenézy Slovanov v stredovekých kronikách, sústredí svoju činnosť aj na konfrontáciu poznatkov z písaných prameňov s výsledkami archeologických výskumov.

Novinkou v programe tohtoročného 16. medzinárodného zjazdu slavistov v Belehrade bolo, že etnolingvistika mala aj osobitnú rokovaciu sekciu rozdelenú do dvoch blokov, kde bádatelia predstavili najnovšie výsledky slovanských etnolingvistických škôl.

Už na úvodnom plenárnom zasadnutí J. Bartmiński oboznámil účastníkov zjazdu s najnovšími výsledkami poľskej (lublinskej) etnolingvistickej školy, čo predstavovalo pre záujemcov o etnolingvistiku hodnotný vstup do problematiky úlohy jazyka v kontexte kultúry a jazykového obrazu sveta. Na karpatsko-balkánske paralely v terminologickej lexike duchovnej kultúry upriamila pozornosť Anna Plotnikovová, ktorá otvorila rokovanie etnolingvistickej sekcie. Systematicky vydělila niekoľko skupín lexikálnych paralel, ktoré možno vysvetliť napríklad na základe historických osídľovacích procesov v sledovaných regiónoch. Na základe vlastných terénnych výskumov poukázala na karpatsko-balkánske paralely pomenovaní späťch s mágiou a mytologickými postavami, folklórnymi zaklínaniami

a zariekaniami, ktoré patria k najstaršej vrstve jazykovej a kultúrnej tradície Slovanov. O rozvíjajúcich sa aktivitách srbskej etnolingvistiky od posledných decénií 20. storočia informoval príspevok S. Ristić a I. Lozić Konik. Autorky poukázali na priamu nadväznosť na dve slovanské etnolingvistické školy – ruskú a poľskú. Doterajšie výsledky srbskej etnolingvistiky aj vzhľadom na špecifika metodologických prístupov a osobitosti srbského jazyka upozornili na skutočnosť, že možno hovoriť o formujúcich sa základoch srbskej etnolingvistiky a srbskej etnolingvistickej školy. Na príklade ruských a inoslovanských kultúrno-jazykových prvkov späťch s ľudovým stravovaním predstavila X. V. Osipova variant videnia a kategorizácie obrazu sveta. Parametre opozícií kategórií spojených s jedlom a stravovaním slúžili autorky ako doklad, ktorý ponúka obraz o ľudovej strave v jednotlivých slovanských regiónoch, ale mnohé z termínov z oblasti ľudovej stravy nadväzujú aj hodnotovú sémantiku a symbolickú funkciu. Výsledky areálových výskumov mytologickej lexiky slovanských jazykov a dialektov v karpatskom regióne predstavila M. M. Valencová. Poukázala na špecifika karpatskej mytologickej lexiky spočívajúce v prevzatiach z maďarských, románskych a tureckých dialektov, upozornila na niektoré posuny v sémantickej náplni karpatskej terminológie. Zároveň uviedla zaujímavé paralely karpatskej mytologickej lexiky s poľskými, severo-ruskými a čiastočne aj so srbsko-lužickými tradíciami. Na tento areálovo zameraný výskum nadviazala K. Zadoja referátom venovaným eufemistickým a tabuizovaným pomenovaniám hadov vo východných dialektoch Karpát. Hady v mnohých slovanských kultúrach vyvolávajú mystický strach a hrôzu, čo má základ v dávnych predstavách, že had je zvierat zastupujúce podzemný svet, z čoho pramení množstvo povier a zákazov v tradičných slovanských kultúrach. M. V. Jasinskaja venovala pozornosť zaujímavej kategórii zraku pri špecifickej pohrebnej obradnosti u Slovanov, ktorá zastupuje jeden z prechodových rituálov v ľudovej kultúre. Referát I. A. Sedakovovej priniesol zaujímavé a hodnotné výsledky výskumu mnohoaspektového konceptu „*laska*“ na príklade bulharského a čiastočne i inoslovanského pramenného materiálu. Referát S. Niebrzegowskej-Bartmińskiej odpovedal na otázky miesta konceptu „*solidárnosť s kozmom*“ v axiologickom systéme ľudovej kultúry. E. S. Uzeňovová zacielená pozornosť na terminologické systémy Slovanov-moslimov žijúcich na Balkáne. Na vybraných terminologických príkladoch z oblasti kalendárnej a rodinnej obradnosti a mytológie upozornila na prevzatia – turcizmy, pričom predložila aj ich percentuálne zastúpenie a pomer vo vzťahu k domácej slovanskej lexike. O. V. Čoča analyzovala motivačné modely pomenovaní fáz mesiaca v jazykoch balkánskych Slovanov a v jazyku ich susedov. Prichádza k záveru, že nominačné schémy možno rozdeliť do dvoch skupín – prvá je antropocentrická (mladý a starý mesiac, smrť mesiaca apod.), druhá skupina založená na vonkajšom pozorovaní mesiaca ako objektu meniaceho svoj objem. Rokovanie etnolingvistickej sekcie spestril metodologicky inovatívny referát M. Antropova, C. Avilina a A. Boganevej. Prostredníctvom kartografickej projekcie autori ukázali bielorusko-inoslovanské izodoxy a vyslovili ambície, že práve kartografická projekcia doterajších výsledkov v oblasti etnolingvistiky by mohla poskytnúť dobré východisko k návrhu etnogenetického charakteru.

Slovenská delegácia slavistov mala v sekcii etnolinguistiky zastúpenie referátom K. Žeňuchovej, ktorá venovala pozornosť analýze pomenovaní chorôb v cyrilskom liečebníku z 18. storočia. V skúmaných cyrilských liečiteľských príručkách sa uplatňuje terminológia pochádzajúca zo slovenského, rusínsko-ukrajinského, nemeckého i maďarského jazykového prostredia, mnohé termíny sú doplnené i o latinský názov. V súlade s intenciou sledovaného ľudového liečebníka sa nominácie názvov chorôb vyznačujú tendenciou zachovávať terminológiu zaužívanú v ľudovom prostredí, ktorá zodpovedá aj známym nomináčnym schémam v inoslovanskom prostredí.

Na zjazde odznegli aj ďalšie referáty v sekciiach, z ktorých možno spomenúť napríklad referát profesora Juraja Glovňu *Stav a perspektívy vojvodinskej slovenčiny ako enklávneho jazyka* sa opieral o štatistické reálne nositeľov slovenčiny, ich historický pokles a postavenie v Srbsku a vzťah k Slovensku. Slováci sú v Srbsku druhá najpočetnejšia menšina, ktorá je veľmi vitálna. Na rozdiel od Maďarov je pre Slovákov ich materinský jazyk v pozícii kooperujúceho jazyka k srbskému jazyku, pretože ide o slovanské jazyky, kým maďarčina je vo funkcii konkurenčného jazyka. Mladá slovenská generácia v Srbsku je bilingválna. Vojvodinská slovenčina po stáročiach vývinu je dnes ekvivalent, ktorý na Slovensku nemá obdobu. Referent potom identifikoval rozdiely medzi vojvodinskou a spisovnou slovenčinou, ktoré spočívajú nielen v preberaní termínov označujúcich reálne moderného života (napr. techniky, počítačov), ale i v lexike, syntaxe a pod.

Peter Zubko v referáte *Poľsko-uhorské súvislosti v dejinách unitatov* porovnaním Brestskej a Užhorodskej únie z rokov 1596 a 1646 vzbudil pozornosť najmä medzi Poľiakmi, pre ktorých je táto téma sice okrajová, no ukázala vysokú organizačnú, kultúrnu a politickú úroveň Poľska v ranom novoveku a morálny vplyv Poľska v susedných krajinách. Komparáciou únií referent vysvetlil, že Užhorodská únia sa vo všetkých parametroch radikálne odlišuje od klasických cirkevných únií, za úniu bola označená až neskôr a práve predsudky pohľadov cez prizmu iných únií, najmä Brestskej, ju takmer úplne vnímali a vnímali ako klasickú dohodu medzi západnou a východnou cirkvou, čo však nebola pravda, pretože išlo o personálnu úniu, o ktorú (ne)mali záujem zemepáni. Vnútrounitský duchovný a liturgický život bol autonómny a spontánny, vzťahy s latinským prostredím mali úplne odlišnú formu v Poľsku a Uhorsku a sú nesprávne stotožňované. Referent poukázal na metodologické problémy a viaceré nekritické prístupy k prameňom, čo viedlo k mylným záverom.

Súvisiaca cirkevno-historická a kunsthistorická téma predstavil Vladislav Grešlík. V referáte *Ikony východného Slovenska a ich inšpiračné pramene v západnom umení* poukázal na konkrétnom obrazovom materiáli od 15. do 19. storočia. V najstaršom období, v 15. – 16. storočí bol západný vplyv podružný, odrazil sa len v istých detailoch zobrazovanej architektúry. Neskôr pribudlo napodobňovanie grafík západných klasikov v kompozičných prístupoch. Od 17. storočia sa západné vzory stali súčasťou postbyzantského umenia aj na území dnešného Slovenska. Na maľovanie ikon mala ideový vplyv aj reformácia a rekatolizácia. Cirkevnoslovanská kaligrafia mala sakrálny rozmer a na ikonách mala výlučné postavenie, kým latin-

ka mala pre východné prostredie profánny rozmer, bola považovaná za svetské písmo, v ktorom bola používaná maďarská ortografia, lebo iný spôsob zápisu pre miestnych obyvateľov nebol známy. Vychádzajúc z vlastných výskumov referent vysvetlil, že v období pred stávaním klasických ikonostasov sa v cerkvách používali tlačene grafické listy. Dnešná ikonografická tvorba na Slovensku má trojakú inšpiráciu: byzantskú, grécku a ruskú, no ešte jej chýba nadčasová kvalita.

Poľská slavistka Joanna Goszczyńska v príspevku *Slowiańszczyzna i Zachód Europy w dyskusjach intelektualistów południowosłowiańskich przelomu wieków XIX i XX* poukázala na fascinovanie Východom u významných a vplyvných osobností slovenského národného obrodzenia v 20. a 30. rokoch 19. storočia, čo sa odrazilo v ich literárnej, kultúrnej, ale i politickej činnosti a názoroch. Vývin pohľadov bol predstavovaný na týchto autoroch: Ján Kollár, Samuel Hroboň, Ľudovít Štúr, Michal M. Hodža, Jozef Podhradský a Ján Palárik. Referentka poukázala na posuny v názoroch na Východ a Západ, navyše v kontexte rakúskej a maďarskej politiky.

Novinkou na zjazde slavistov v Belehrade bola možnosť prezentácie posterových referátov. Slovenský slavistický diskurz formou posterových príspevkov prezentovala mladá vedecká pracovníčka Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV Mária Prokipčáková (*Liturgická hudba byzantsko-slovanského obradu v diskurzoch hudobnej slavistiky*), Mária Strýčková (*Latinsko-cirkevnoslovanské vzťahy v priestore historickej Mukačevskej eparchie*), Paulína Šmeringaiová (*Slovensko-nemecké vzťahy v 15.-18. storočí*), Ľubomíra Wilšínská (*Slovensko-latinské vzťahy v literatúre z prostredia byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku*). Aj tieto posterové referáty sú v podobe vedeckých príspevkov publikované v spoločnom zborníku slovenskej delegácie na 16. medzinárodnej zjazde slavistov.

Účasť slovenskej delegácie na 16. medzinárodnom zjazde slavistov v Belehrade bola opäť významnou príležitosťou na prezentáciu výsledkov slovenskej slavistiky na svetovom fóre. Kongres svojím rozsahom a pestrosťou tém, otvorenosťou pohľadom aj neslovanským slavistom ukázal vedeckú rozmanitosť slavistiky, jej perspektívy a jej význam pre hlbšie poznanie vzťahov v rámci širšieho európskeho i globálneho kontextu.

Peter Žeňuch – Mária Košková –
Katarína Žeňuchová – Peter Zubko

Medzinárodná vedecká konferencia a 40. výročie lektorátu slovakistiky na Univerzite Sv. Cyrila a Metoda vo Veľkom Trnove v Bulharsku

8. – 9. júna 2018 sa na Filologickej fakulte na Univerzite Sv. Cyrila a Metoda vo Veľkom Trnove v Bulharsku (VTU) uskutočnila každoročná medzinárodná vedecká konferencia *Езици, култури, комуникации* (Jazyky, kultúry, komunikácie). V tomto roku sa konferencie zúčastnilo vyše 100 referentov (univerzitných pedagógov, vedcov, doktorandov, študentov) z 10 vedeckých pracovísk (univerzít, vysokých škôl, ústavov akadémii vied) v Bulharsku